

Толмачова І. Медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи як вимога діджиталізації / І. Толмачова // Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal, 04 (28). – Available at:

https://sp-sciences.io.ua/s2750617/tolmachova_iryana_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_04_28 (accessed 17 November 2020).

МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ВИМОГА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

УДК 378.147

Толмачова, Ірина,

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна, Старобільськ),

кафедра дошкільної та початкової освіти,

аспірант,

irina-shevyreva@mail.ru

АНОТАЦІЯ

У статті йдеться про медіакомпетентність як сучасну рису фахівця нової генерації. Зазначено, що молодші школярі є медіазалежними, неготовими до використання медіазасобів у процесі навчання. Акцентовано увагу на те, що освіта в умовах інформатизації переходить на дистанційний формат навчання, тому є необхідність модернізації процесу навчання майбутніх фахівців у закладах вищої освіти з метою формування в них медіакомпетентності; підготовки майбутніх учителів до використання медіазасобів у режимі реального або віртуального простору.

Ключові слова: медіазасоби, молодші школярі, майбутні вчителі, професійна підготовка, медіакомпетентність.

MEDIA COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS AS A REQUIREMENT OF DIGITALIZATION

Tolmachova, Iryna,

State institution «Lugansk Taras Shevchenko National University»,

(Ukraine, Starobilsk),

Department of Preschool and Primary Education,

PhD student,

irina-shevyreva@mail.ru

SUMMARY

The article deals with media competence as a modern feature of a new generation specialist. It is noted that younger students are media-dependent, unprepared for the use of media in the learning process. Emphasis is placed on the fact that education in the context of informatization is moving to a distance learning format, so there is a need to modernize the learning process of future professionals in higher education institutions in order to form media competence in them; training future teachers to use media in real or virtual space.

Key words: media, junior high school students, future teachers, professional training, media competence.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні заклади освіти всіх рівнів трансформуються, переходять на новий етап навчання й виховання підростаючого покоління. Це пов'язано, в першу чергу, з активним поширенням медіазасобів. Слід констатувати факт, що сучасна молодь є активними споживачами медіаконтенту. Прикладом є використання сервісу «TikTok» для створення та перегляду відео, систематичне спілкування в соціальних мережах, передача повідомлень через мобільні налаштування. У більшості випадків сучасна молодь використовує гаджети задля пошуку «віртуальних» друзів з метою відсторонитися від реального життя, потреби в емпатійній підтримці від вигаданих осіб; популяризації себе в соціальних мережах через фотоматеріали, відеосюжети особистісного характеру; бере участь у небезпечних іграх задля утвердження власного «Я» тощо. Систематичне використання медіаконтенту призводить до формування у підростаючого покоління кліпового мислення, небажання аналізувати, перечитувати, ідентифікувати інформацію; відбувається соціальне обмеження, відсторонення від адекватного сприйняття реальності, неусвідомлення особистості власної несвободи, залежності від медіаконтенту.

Ураховуючи стрімкий розвиток медіазасобів, слід констатувати, що вже з початкової школи молодші школярі є медіазалежними, більше часу проводять у соціальних мережах, стрімінгових платформах, сприймають гаджети як засіб для розваг, не розуміючи першочергової функції медіазасобів – освітньої. Тому, вчителі початкової школи мають навчити молодших школярів здобувати знання нестандартно, інноваційно, використовуючи дидактичний потенціал телефонів, планшетів, комп'ютерів. Зважаючи на це, заклади вищої освіти мають переформатувати процес професійної підготовки майбутніх учителів у відповідності до цифровізації та інформатизації закладів загальної середньої освіти. Саме в XXI столітті слід казати про те, що вчитель початкової школи має застосовувати сучасні тенденції навчання дітей цифрової ери, а для цього необхідно володіти медіакомпетентністю як провідною рисою фахівця нової генерації. Отже, *метою нашої статті* є характеристика важливості формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи задля успішної реалізації професійних завдань в умовах сьогодення.

Питання формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи знаходиться у фокусі досліджень як зарубіжних (А. Гофман, А. Люлікова, О. Тимошук, Р. Тьягі та ін.), так і українських (Т. Стас, Т. Уварова, В. Чуприна та ін.) учених. Констатуємо, що в Україні проблема формування означеної компетентності знаходиться на стадії дослідження. Для більш ґрунтовного викладу матеріалу слід звернутися до розвідок науковців щодо формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах медіатизації.

У розвідках Т. Уварової, Т. Стас ідеться про те, що освіта сьогодні трансформується, переходить на дистанційну форму навчання й виховання підростаючого покоління. Такі зміни пов'язані з епідемічною ситуацією в світі [1, 2], а тому вчителі, викладачі мають реалізовувати освітній процес виключно через медіазасоби. Звичайно, не всі здобувачі освіти готові до нових перетворень, ураховуючи мінімальний досвід роботи з онлайн-сервісами, електронними платформами, комп'ютерними програмами. Науковці

підкреслюють, що ефективність і результативність дистанційного навчання залежить, у першу чергу, від сформованої у вчителя медіакомпетентності. Ще до дистанційного навчання перед учителем сформувалась важлива задача – підвищити власний рівень знань, умінь, навичок щодо використання медіазасобів у процесі навчання підростаючого покоління. Наразі ця проблема актуалізується й вимагає від учителя певних зусиль, аби пристосуватися до кардинальних змін в освіті та стати медіакомпетентним фахівцем сучасності. Так, на думку Т. Уварової, Т. Стас медіакомпетентність педагога – це індивідуальна риса фахівця, яка дозволяє адаптуватися до збільшення медіаінформації, швидко реагувати на виклики освіти та практично реалізовувати пріоритети освіти в умовах дистанціювання. Отже, від медіакомпетентного вчителя залежить якість дистанційної освіти, уміння здобувачів освіти долучатися до нових технологій навчання та володіння навичками роботи з медіазасобами [3].

Цікавими є наукові дослідження А. Гофмана, О. Тимошука, які зазначають, що сьогодні сучасний учитель працює та реалізує педагогічний напрям відповідно до нових освітніх викликів. Це, в першу чергу, пов'язано з дистанціюванням, систематичним використанням медіазасобів в умовах пандемії. Підкреслено, що вчителі повинні вміти налаштовувати програми, створювати сайти, працювати з електронними платформами, зокрема, G Suite for Education, апробувати освітні онлайн-сервіси, які стануть у нагоді під час «карантинних обмежень» та дозволять зацікавити здобувачів освіти до навчання [4]. Разом з тим вважаємо, що учитель має організовувати освітній процес як синхронно (через відеозв'язок, месенджери тощо), так і асинхронно (через електронні платформи, сайти тощо). Такий комплекс знань, умінь, навичок дозволяє стверджувати, що без сформованої медіакомпетентності унеможливиться процес навчання молодших школярів в умовах інформаційних викликів та змін в освіті.

Аналогічної думки дотримується й дослідник Р. Тьягі, який упевнений, що дистанційний формат навчання вимагає від учителя певних затрат часу для налаштування програми або комп'ютера для роботи зі здобувачами освіти. Слід констатувати, що не всі вчителі готові до роботи в дистанційному форматі, адже не володіють ґрунтовними знаннями, уміннями, навичками щодо роботи з медіазасобами. Це призводить до зміни формату навчання, примітивного викладу навчального матеріалу [5]. Тому, під час професійної підготовки майбутні фахівці мають підвищувати власну обізнаність, компетенцію щодо освітніх можливостей медіазасобів, уміння здійснювати нескладні технічні операції з метою налаштування гаджета до роботи. Підкреслюємо, що навіть дистанційне навчання вимагає від здобувачів освіти високі показники знань, які, в першу чергу, залежать від медіакомпетентності вчителя, від грамотного, професійного впровадження медіазасобів у процес навчання.

Власну думку має й дослідниця В. Хафізова, яка констатує, що в умовах швидкого розвитку медіаконтенту вчителям бракує знань, умінь, навичок щодо роботи з медіазасобами, а також індивідуальних професійних якостей, зокрема, медіаграмотності як складової професійної діяльності вчителя [6]. Погоджуємося з думкою В. Хафізової і вважаємо, що професійна підготовка є підґрунтям для опанування засадами роботи з медіазасобами, а також формування медіакомпетентності, завдяки якій майбутні фахівці зможуть упроваджувати медіазасоби в освітній процес навчання молодших школярів, тим самим покращуючи якість освіти.

Дослідник В. Чуприна підкреслює, що медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи дозволяє модернізувати, актуалізувати процес навчання молодших школярів в умовах цифровізації. Це зумовлюється тим, що медіакомпетентний учитель, по-перше, спрямовує молодших школярів у процесі навчання застосовувати електронні платформи, месенджери, онлайн-сервіси; по-друге, вчить здобувачів освіти здійснювати критичний огляд комп'ютерних програм та створювати медіапродукти; по-третє налаштовує молодих школярів раціонально використовувати пошукові системи, протистояти фейкам, маніпуляціям, критично аналізувати медіатексти [7].

Поряд з цим А. Люлікова дотримується думки, що формування медіакомпетентності майбутніх фахівців в умовах сьогодення є вкрай актуальним питанням. По-перше, від медіакомпетентності залежить професіоналізм, майстерність учителя, уміння інноваційно, креативно реалізовувати завдання освіти в умовах цифровізації; по-друге, сучасна молодь є активним споживачем медіаконтенту, тому змушує викладачів, учителів змінювати підходи викладання, зміст навчання, визначати чинники успішної й якісної роботи, ініціювати різноманітні форми взаємодії з учасниками освітнього процесу через комплекс медіазасобів та відповідних програм, платформ, сервісів [8, с. 37]. Також, дослідницею підкреслено, що формування означеної компетентності відбувається виключно в закладах вищої освіти. Для цього важливим є розробка спецкурсів, програм, контент яких передбачає теоретичне та практичне опанування медіазасобами; визначення чинників успішного викладання; шляхи підвищення кваліфікації щодо компетентного навчання підростаючого покоління з урахуванням медіатизації освіти.

Отже, зміни в суспільстві, інформаційному середовищі вимагають від учителя початкової школи компетентнісного підходу навчання молодших школярів. Такі перетворення спричинені розвитком медіазасобів, що, своєю чергою, трансформує парадигму освітнього процесу. Учитель ХХІ століття виступає в ролі новатора, модератора, коуча, фасилітатора та має продуктивне мислення, критичний погляд, що дозволяє адаптуватися до новітніх технологій навчання молодших школярів, усвідомлювати необхідність оволодіння якостями, притаманні фахівцю цифрової епохи. Важливе місце серед низки особистісних якостей виступає медіакомпетентність, завдяки якій учитель зможе навчити здобувачів освіти грамотно, компетентно використовувати на заняттях мобільні додатки, онлайн-сервіси, комп'ютерні програми; аналізувати медіатексти, відрізнити факти від фейків, маніпуляцій. Разом з тим, ураховуючи тенденцію розвитку дистанційного формату навчання, медіакомпетентний учитель зможе залучати здобувачів освіти до онлайн-занять через ZOOM, Google Meet; налаштовувати програми, додатки та створювати власні медіапродукти. Підкреслюємо, що від сформованої медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи залежить якість знань учнів, володіння компетентностями, серед яких провідну роль займає інформаційно-комунікаційна (опанування основами цифрової грамотності для власного розвитку, спілкування; здатність безпечно використовувати контент мережі Інтернет в освіті й дозвіллі) [9] та рівень проведення навчальних занять з урахуванням інтересів та потреб учнів цифрової ери. Зазначаємо, що медіакомпетентний учитель зможе, по-перше, розширити світогляд здобувачів освіти, надавши можливість самостійно здобувати знання, грамотно користуватися онлайн-літературою; по-друге, зробити сучасну освіту демократичною, гнучкою, стійкою до викликів цифровізації [6, с. 5].

Висновки. Таким чином підкреслюємо, що медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи – це вимога сьогодення, індивідуальна риса особистості, що дозволяє уміло використовувати медіазасоби для навчання учнів у режимі реального або віртуального простору та працювати з програмами, сервісами, платформами, месенджерами, соціальними мережами, створювати медіапродукти та використовувати їх для ефективної реалізації завдань медіатизації освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Щодо організації освітнього процесу. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu> (дата звернення 15.11.2020 р.).
2. Щодо тимчасового переходу на дистанційне навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-timchasovogo-perehodu-na-distancijne-navchannya> (дата звернення 01.11.2020 р.).
3. Уварова Т., Стас Т. Медіаграмотність та медіакомпетентність у сучасній освіті: виклики та тенденції. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Т. 4, № 29. С. 191–197.
4. Гофман А. А., Тимощук А. С. Цифровизация: между технологическими компетенциями и технократизмом. Социальная компетентность. 2020. Т. 5, № 1 (15). С. 54–64.
5. Тимощук А. С., Тяги Р. Системные аспекты цифровизации университетского online-образования. Ноосферные исследования. 2020. № 3. С. 64–68.
6. Хафизова В. Особенности онлайн-образования в высокорейтинговых университетах стран БРИКС. Теория и практика общественного развития. 2020. № 11 (153). С. 1–5.
7. Чуприна В. Медіакомпетентність як складова професійної компетентності вчителя. URL: <https://medialiteracy.org.ua/mediakompetentnist-yak-skladova-profesijnoyi-kompetentnosti-vchytelya/> (дата звернення: 01.11.2020 р.).
8. Люликова А. От информационной грамотности к медиакомпетентности: приоритетный вектор развития педагогического образования в России. Гуманитарные науки. 2020. № 4 (52). С. 36–41.
9. Державний стандарт початкової освіти (від 21 лютого 2018 року № 87). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.11.2020 р.).

REFERENCES:

1. Shchodo orhanizatsii osvitnoho protsesu. – Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu> (data zvernennia 15.11.2020 r.).
2. Shchodo tymchasovoho perekhodu na dystantsiine navchannia. – Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-timchasovogo-perehodu-na-distancijne-navchannya> (data zvernennia 01.11.2020 r.).
3. Uvarova, T.; Stas, T. (2018). Mediahramotnist ta mediakompetentnist u suchasniy osviti: vyklyky ta tendentsii. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. T. 4, № 29. S. 191–197.

4. Gofman, A.A.; Timoshchuk, A.S. (2020). Cifrovizaciya: mezhdru tekhnologicheskimi kompetencyami i tekhnokratizmom. Social'naya kompetentnost'.T. 5, № 1 (15). S. 54–64.
5. Timoshchuk, A.S. (2020). T'yagi R. Sistemnye aspekty cifrovizacii universitetskogo online-obrazovaniya. Noosfernye issledovaniya. № 3. S. 64–68.
6. Hafizova, V. (2020). Osobennosti onlajn-obrazovaniya v vysokorejtingovyh universitetah stran Briks. Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya. № 11 (153). S. 1–5.
7. Chupryna, V. Mediakompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti vchytelia. – Available at: <https://medialiteracy.org.ua/mediakompetentnist-yak-skladova-profesijnoyi-kompetentnosti-vchytelya/> (data zvernennia 01.11.2020 r.).
8. Lyulikova, A. (2020). Ot informacionnoj gramotnosti k mediakompetentnosti: prioritetnyj vektor razvitiya pedagogicheskogo obrazovaniya v Rossii. Gumanitarnye nauki. № 4 (52). S. 36–41.
9. Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity (vid 21 liutoho 2018 roku № 87). – Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (data zvernennia 01.11.2020 r.).